

A nyolcszáz esztendőös ferences rend

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara 2002 és 2009 között több rendtörténeti konferenciát tartott a ferences lelkiség történeti és kulturális hatásának bemutatására. A kutatások nyomán feltárult a rend kora újkortól napjainkig tartó, a közép-európai térségre kiterjedő története, amely magában foglalja az irodalmi, zenei, liturgikus, oktatási, képzőművészeti, könyvészeti vonatkozásokat, és természetesen a nép vallásgyakorlatára tett jelentős befolyását is. Mindennek alapja a jelentős spirituális kisugárzású ferences lelkiség, amely századokon át nem vesztett erejéből.

Assisi Szt. Ferenc az általa alapított férfi szerzetesrend – a Kisebb Testvérek Rendje (Ordo Fratrum Minorum) – regulájában az evangélium szellemiségének követését, az apostoli szegénység életformájának elfogadását fogalmazta meg. A rend első szabályzatát 1210-ben II. Ince pápa erősítette meg szóban, majd a részletesebb regulát III. Honorius hagyta jóvá 1223-ban. Már a 13. században létrehozták a rend három legfontosabb – ma is létező – ágát. A rend női ágát – a klarisszákat – egy assisibeli főnemes lánya, Klára alapította 1212-ben, Szt. Ferenc közreműködésével. A kontemplatív (szemlélődő-elmélkedő) életmódot folytató klarissza apácák a szüzességi és engedelmességi fogadalmon túl szegénységet is fogadtak, így megélhetésükért koldulniuk kellett. A rend harmadik ágát, az ún. harmadrendet 1221-ben alapították azok számára, akik a világban élve kívánták a rend szellemét, előírásait követni.

A ferencesek már az 1220-as években megjelentek Magyarországon is, 1232-ben alakult meg a magyar rendtartomány Esztergom központtal, és hamarosan 25 kolostoruk volt az ország különböző régióiban. A gyors terjeszkedés egyik oka minden valószínűség szerint az uralkodók, főnemesek támogatásának volt köszönhető, bár a testvérek elsősorban a falusi és egyszerű városi lakosság körében végeztek eredményes lelkipásztori tevékenységet. Fontos hittérítő szerepük volt a kunok, jászok, ortodox pravoszlávok térítésében. Az 1500-as években a kezdeti, egyszerűen áttekinthető rendi struktúra meglehetősen változatos képet mutatott, elsősorban az obszervánsok és minoriták némileg eltérő életformája, szemlélete miatt. A ferences közösségben, szinte az alapítástól kezdve kétféle életvitel jelent meg: egyesek nagyobb rendházakban (konventekben) és népesebb közösségekben, erősebb megállapodottságban éltek a szerzetesi életet, míg mások kisebb létszámú remeteségekben éltek, vagy állandó tartózkodási helyet nélkülözve, prédikálva járták a városokat. Hosszú vajúadás után a minorita rend véglegesen 1517-ben vált külön a ferences rend ún. obszerváns ágától.

A 16. század második felében már két rendtartomány volt Magyarországon, amelynek több mint 2000 tagja 120 kolostorban élt, a klarisszáknak hat kolostoruk volt, a harmadrendiek száma több tízezerre volt tehető.

A ferencesek a haza védelmében is jeleskedtek, a csatamezőkön mindig található volt ferences rendbéli: pl. Hunyadi János az obszervánsokra bízta katonái lelki gondozását és több ezer harmadrendbéli férfi harcolt mellette.

A ferencesek kolostori iskolái a középkori magyar művelődés műhelyei voltak. A magyar nyelvű írásbeliség létrehozása és terjesztése, a kódexmásolás, a könyvkötő

műhelyek stb. kimagasló értékűek voltak. A nyomtatásban közreadott prédikáció-gyűjtemények – Temesvári Pelbárt és Laskai Osvát beszédei – tanúsága szerint a szentbeszédek a vallási nevelés mellett a mindennapok egyéb kérdéseire is választ kerestek. A templomépítések sora a hazai építészetet és a képzőművészet különböző területeit – festészet, szobrászat, ötvösművészet – gazdagította.

A török hódoltság idején a rend fejlődése, terjeszkedése kissé megtorpant, bár a törökök leginkább őket túrték meg, a hódoltsági területen a gyöngyösi, a szegedi és a kecskeméti rendház vállalt fontos szerepet. Egyes vélemények szerint a nép ekkor nevezte el őket „barátoknak”, mivel a vészterhes időkben sem hagyták magukra őket.

Jóllehet, az egyszerű, szegény lakosság lelki gondozásával foglalkoztak, később is népszerűek voltak a felsőbb körökben, hiszen számos előkelőség választott magának a ferencesek közül gyóntatót. A munkálkodás leghatásosabb eszköze továbbra is az igehirdetés, a prédikáció volt, a későbbi korszak jeles hitszónokainak beszédeit nyomtatásban is közreadták. A vallásos szellemű társadalmi élet megszervezése – a harmadrend segítségével – szintén igen sikeresnek mondható. A ferencesek nagymértékben bekapcsolódtak az oktatásba is, gyakran lemondtak a kolostorok egy részéről, hogy az iskolának helyet biztosítsanak, vagy saját költségen építettek iskolát. Az ország minden régiójában híresek voltak középiskoláik. A tanítás hagyományos formái mellett az iskolai színjátás meghonosítása is a tevékenységükhöz kapcsolódik (az alkalmi passiójátékok, történelmi színdarabok, az ún. iskoladráma műfaj elterjesztése). A ferences rend pozsonyi, és gyöngyösi könyvtára és levéltára további értékekkel gazdagította a magyar tudományosságot, a művelődés ügyét. A rend nagy veszteségeit a II. József által kibocsátott rendelet okozta, amely 25 rendházuk megszűnését eredményezte.

Az összesen hetven írást tartalmazó két vaskos kötet valóban átfogó és sokszínű képet ad a ferences rend működésének nyolcszáz évről. A kötetek információs értékét növelik a függelékek, a személynév- és helynévmutató, a valamennyi tanulmányhoz csatlakozó jegyzetapparátus, az illusztrációk.

(Nyolcszáz esztendő a ferences rend. Tanulmányok a rend lelkiségéről, történelmi hivatásáról és kulturális-művészeti szerepéről. /MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI MŰHELY – Rendtörténeti konferenciák 8./ 1–2. köt. Szerk.: Medgyesy S. Norbert, Ötvös István, Óze Sándor. Budapest, Magyar Napló Kiadó – Írott Szó Alapítvány, 2013, 1314 p., illusztrált)